

مدل یکپارچه‌ی چند هدفه رضایت بخش فازی برای مساله‌ی انتخاب تامین کننده با اقلام چند گانه و تخصیص بهینه‌ی سفارش

رضا علیخانی^{۱*}، محسن صادق عمل نیک^۲

۱- دانشجوی دکتری، دانشگاه تهران، پردیس البرز، گروه مدیریت صنعتی، کرج، ایران

۲- دانشیار، دانشگاه تهران، پردیس دانشکده‌های فنی، دانشکده مهندسی صنایع، تهران، ایران

رسید مقاله: ۲ اردیبهشت ۱۳۹۳

پذیرش مقاله: ۱۰ شهریور ۱۳۹۳

چکیده

در محیط رقابتی امروز، انتخاب تامین کننده‌ی مناسب یکی از تصمیمات بسیار مهم در مدیریت زنجیره‌ی تامین به شمار می‌رود. انتخاب تامین کننده مساله تصمیم‌گیری چند معیاره‌ای است که بسیاری از ورودی‌های آن به صورت دقیق و صریح قابل بیان نیست. در این مقاله، به کمک روش‌های برنامه‌ریزی آرمانی فازی و برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی رویکردی یکپارچه برای بهینه‌سازی رضایت بخش ارایه شده است. روش‌های مذکور با هدف غلبه بر عدم اطمینان و ابهامات موجود در ورودی‌های مدل و اولویت‌بندی توابع و محدودیت‌های فازی مدل به کار رفته است. از مدل پیشنهادی در حل مساله‌ی انتخاب تامین کنندگان با اقلام چند گانه و تخصیص بهینه‌ی سفارش استفاده شده است. خروجی مدل مبین تخصیص سفارش به هر یک از تامین کنندگان با در نظر گرفتن معیارهای هزینه، کیفیت خدمات و کیفیت محصول است.

کلمات کلیدی: انتخاب تامین کننده، برنامه‌ریزی آرمانی فازی، برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی، بهینه‌سازی رضایت بخش، تخصیص سفارش.

۱ مقدمه

آن چه در دنیای رقابتی امروز بیش از هر مقوله‌ی دیگری در مدیریت زنجیره‌ی تامین خودنمایی می‌کند، انتخاب تامین کننده مناسب است. حجم بالای تحقیقات صورت گرفته در این حوزه موید این ادعا است [۱ و ۲]. انتخاب تامین کننده نقشی کلیدی در مدیریت زنجیره‌ی تامین ایفا می‌کند و فعالیت‌هایی چون ارزیابی، رتبه‌بندی و انتخاب از بین گزینه‌های موجود و در مواقعی تخصیص سفارش به این گزینه با توجه به معیارهای بعضاً متعارض را شامل می‌شود. مدیران خرید باید تحلیلی دقیق از معیارهای مؤثر بر مساله داشته باشند. تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، مدیران را در ارزیابی گزینه‌های موجود یاری می‌کند. بسته به شرایط خرید، معیارها از درجات اهمیت

* عهده‌دار مکاتبات

آدرس الکترونیکی: Reza.Alikhani@ut.ac.ir

گوناگونی برخوردار بوده، باید وزن داده شود [۳]. در دنیای واقعی، تعیین دقیق اطلاعات و پارامترهای مسالهی انتخاب تأمین‌کننده‌ی امکان‌پذیر نیست. به طوری که هنگام تصمیم‌گیری مقادیر بعضی از معیارها به صورت مبهم یا کیفی ابراز می‌شود. برای مثال، گفته می‌شود کیفیت این محصول بالا است یا نحوه‌ی خدمت‌دهی این تأمین‌کننده ضعیف است و یا قیمت این کالا مناسب است [۴]. از این رو، مدل‌های قطعی به سادگی قادر به مقابله با این ابهامات نیست. تحت این شرایط، استفاده از نظریه‌ی مجموعه‌های فازی یکی از بهترین راهکارهای موجود است. این نظریه یکی از کاراترین رویکردهای غلبه بر ابهامات، اطلاعات نادقیق و پیچیده در حل مسالهی انتخاب تأمین‌کننده به شمار می‌رود.

اساساً مسایل انتخاب تأمین‌کننده به دو نوع کلی منبع‌یابی منفرد و منبع‌یابی چندگانه تقسیم می‌شود [۵]. در منبع‌یابی منفرد، محدودیت‌ها در فرایند انتخاب تأمین‌کننده لحاظ نمی‌شود و خریدار تنها به تعیین بهترین (ارجح‌ترین) تأمین‌کننده می‌پردازد. این در حالی است که در منبع‌یابی چندگانه، محدودیت‌هایی نظیر ظرفیت، کیفیت و تحویل به موقع در فرایند انتخاب تأمین‌کننده لحاظ می‌شود. این باعث می‌گردد تا ناتوانی یک تأمین‌کننده در پاسخ‌گویی کامل به تقاضای خریدار، وی را ناچار به تأمین نیاز خود از چندین تأمین‌کننده کند. تحت این شرایط، خریدار با دو نوع تصمیم مواجه است: (۱) کدام تأمین‌کننده بهترین است و (۲) از هر تأمین‌کننده چه مقدار باید خرید.

در این مقاله، مسالهی منبع‌یابی چندگانه و تخصیص مناسب اقلام چندگانه به تأمین‌کنندگان در قالب مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره با داده‌ها و پارامترهای مبهم و نادقیق بررسی می‌شود. در این مدل، سطوح مطلوب توابع هدف که شامل هزینه، کیفیت خدمات و کیفیت قطعات است، به صورت فازی لحاظ می‌شود. فراهم بودن امکان تعیین قطعی اوزان توابع هدف باعث شده تا از برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی برای این منظور استفاده شود. ضمن آن که عدم امکان تعیین دقیق اوزان محدودیت‌های فازی باعث شده تا از متغیرهای زبانی در قالب برنامه‌ریزی بهینه‌ی فازی برای محاسبه‌ی آن‌ها استفاده شود. در واقع، مدل به صورت رویکرد فازی بدیعی که قابلیت استفاده از راه‌حل‌های کیفی و کمی را دارا است، یکپارچه می‌گردد. در ادامه، مقاله بدین شرح سازماندهی شده است.

در بخش دوم، مروری مختصر بر پیشینه‌ی تحقیق خواهیم داشت. بخش سوم به توضیح روش برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی پرداخته به دلایل برتری آن نسبت به روش‌های مرسوم برنامه‌ریزی ترجیحی فازی اشاره می‌کند. بخش چهارم به معرفی برنامه‌ریزی آرمانی فازی رضایت‌بخش، نحوه‌ی تفهیم متغیرهای زبانی به مدل و سازوکار بهینه‌سازی می‌پردازد. در بخش پنجم گام‌های حل مدل پیشنهادی توضیح داده می‌شود. بخش ششم به حل مدل بر اساس داده‌های واقعی و بخش هفتم به بحث درباره‌ی نتایج مدل و تحلیل حساسیت می‌پردازد. در نهایت، مقاله با یک نتیجه‌گیری به پایان می‌رسد.

۲ مروری بر تحقیقات مشابه

چنان که پیش تر اشاره شد، مساله‌ی انتخاب و ارزیابی تامین کننده به شکلی گسترده مورد مطالعه قرار گرفته و روش‌های متعددی برای حل این نوع مساله ارایه شده است. طبق بررسی‌های صورت گرفته توسط هو و همکاران [۶] و دیوئر و همکاران [۷]، محققان در حل مساله‌ی انتخاب تامین کنندگان عمدتاً از روش‌های استدلال موردگرا، سیستم‌های تصمیم‌یار، هوش مصنوعی [۸]، مدل‌های آماری [۶]، تحلیل پوششی داده‌ها [۹]، فرایند تحلیل سلسله مراتبی [۱۰]، هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت [۱۱]، برنامه‌ریزی ریاضی [۱۲] و مدل‌های یکپارچه [۱۳] استفاده می‌کنند. با توجه به کثرت روش‌ها و رویکردهای مورد استفاده، در این مقاله اشاره‌ای مختصر به مطالعاتی می‌شود که از برنامه‌ریزی فازی و رویکردهای تصمیم‌گیری چند معیاره سود برده‌اند.

ایرول و فرل [۱۴] با توجه به توابع هدف متناقض و معیارهای کمی و کیفی، روشی را برای انتخاب تامین کنندگان ارایه دادند. کومار و همکاران [۱۵] از مدل برنامه‌ریزی چند هدفه‌ی فازی عدد صحیح برای انتخاب تامین کننده در یک زنجیره‌ی تامین سود بردند. عمید و دیگران [۴]، به توسعه‌ی مدل برنامه‌ریزی خطی چندهدفه‌ی فازی برای مساله‌ی انتخاب تامین کننده مبادرت ورزیدند. مدل پیشنهادی آنان ضمن فائق آمدن بر مشکل ابهام و نادقیق بودن داده‌ها، تصمیم‌گیرنده را در یافتن بهترین شیوه‌ی تخصیص سفارش به تامین کنندگان یاری می‌کند. همچنین عمید و همکاران [۱۶] در مقاله‌ی دیگر به ارایه‌ی مدل برنامه‌ریزی خطی عدد صحیح برای مساله‌ی انتخاب تامین کننده پرداختند. این مدل شباهت زیادی با مدل ارایه شده در [۴] داشت و تنها تفاوت آن لحاظ نمودن تخفیف قیمتی در مدل است. در این مدل، تخفیف قیمتی نقش به سزایی در مقدار سفارش داشته است. در تحقیقی دیگر عمید و همکاران [۱۷]، مدل ماکسی-مین موزونی را با هدف‌های چندگانه‌ی فازی برای مساله‌ی انتخاب تامین کننده ارایه دادند. این مدل شامل سه تابع هدف هزینه، کیفیت خدمات و کیفیت محصول بوده و اوزان هر تابع هدف با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی به دست آمده است. اوزکوک و تیریاکی [۱۸] رویکرد جبرانی فازی برای حل مساله‌ی چند هدفه‌ی انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه را ارایه دادند. مدل آن‌ها ضمن بررسی مساله‌ی تخصیص، به تعیین سهم سفارش برای هر تامین کننده می‌پردازد. وو و همکاران [۱۹] با در نظر گرفتن ریسک موجود در مساله‌ی انتخاب تامین کننده، به توسعه‌ی یک مدل چندهدفه‌ی فازی پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که اعمال معیارهای کیفی در مساله‌ی انتخاب تامین کننده احتمال انتخاب تامین کننده‌ای خاص را تحت تاثیر قرار می‌دهد. شمشادی و همکاران [۲] انتخاب تامین کننده را به عنوان مساله‌ی تصمیم‌گیری چند معیاره‌ی گروهی بررسی کرده، نظرات خبرگان را در قالب واژه‌های زبانی برآورد نمودند. سپس به مدد روش ویکور فازی و آنتروپی اوزان توابع هدف را به دست آوردند. یوسل و گونری [۲۰] برای غلبه بر ابهامات و عدم اطمینان در مساله‌ی انتخاب تامین کننده، رویکرد برنامه‌ریزی فازی تجمیعی موزون را ارایه دادند. برای تعیین اوزان معیارهای مساله از اعداد فازی ذوزنقه‌ای استفاده شده است. نهایتاً مدل برنامه‌ریزی با هدف‌ها و محدودیت‌های فازی حل شده و مقدار بهینه سفارش برای هر تامین کننده مشخص شده است. آریکان [۲۱] مساله‌ی منبع‌یابی چندگانه را در قالب مدل برنامه‌ریزی خطی با هدف‌های چندگانه بررسی کرد و برای حل آن از مدل برنامه‌ریزی فازی سود برد. لین [۲۲] با بررسی اثر وابستگی بین معیارهای ارزیابی به کمک روش‌های

فرایند تحلیل شبکه‌ای، برنامه‌ریزی ترجیحی فازی و برنامه‌ریزی خطی چند هدفه در قالب یک مدل یکپارچه‌ی تصمیم به شناسایی تامین کنندگان برجسته پرداخت. مدل وی قادر به تخصیص بهینه‌ی مقادیر سفارش به هر یک از تامین کنندگان منتخب است.

مرور پیشینه، حکایت از ناتوانی پژوهش‌های پیشین در ارائه‌ی مدلی منعطف و قوی دارد که بتواند شرایط عدم اطمینان و توازن بین اهداف متعارض را بررسی کند و همزمان به سطحی از رضایت‌مندی برای اهداف و همچنین محدودیت‌های فازی نایل آید. مدل برنامه‌ریزی فازی رویکرد کارایی برای غلبه بر شرایط عدم اطمینان پیرامون مسأله‌ی انتخاب تامین کننده به شمار می‌آید؛ اما نتایج حاصل از مدل یکپارچه باید برای مدیر یا تصمیم گیرنده، رضایت بخش بوده، مطابق با ترجیحات وی باشد که این موضوع شکاف تحقیقاتی مسأله‌ی مورد بررسی است. از این رو، در پژوهش حاضر برنامه‌ریزی فازی به کار گرفته شده است و توازن بین بهینه کردن مدل و ترجیحات اهمیتی تصمیم گیرنده کاملاً برای مدل قابل فهم است. از سویی دیگر، تعیین یک بردار اهمیت توابع در برنامه‌ریزی چند هدفه از موضوعات چالشی مسأله‌ی انتخاب تعیین کننده می‌باشد که مدل این پژوهش به شایستگی در برآورد آن موفق بوده است. در این مقاله سعی بر آن است که چارچوبی کارا برای مسأله‌ی انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه توسعه داده شود. در شرایطی که مواجهه‌ی تصمیم گیرنده با هدف‌ها و محدودیت‌های فازی گریزناپذیر است، با اتکا به روش‌های برنامه‌ریزی آرمانی فازی و ترجیحی فازی لگاریتمی، مدل رضایت‌بخش ترکیبی برای حل مسأله‌ی منبع‌یابی چندگانه با تخصیص اقلام چندگانه در شرایط فازی پیشنهاد شده است. بررسی نتایج حاصل از مدل، حکایت از کارایی، صحت و دقت بالای آن دارد.

۳-۱ برنامه‌ریزی فازی لگاریتمی

میخایلف [۲۳] برای به دست آوردن بردار اوزان از یک مجموعه‌ی قطعی و مقایسه‌ای، رویکرد برنامه‌ریزی ترجیحی فازی را ارائه کرد. تعیین درجه‌ی اهمیت‌ها نوعاً مسأله‌ای بهینه‌سازی است که با هدف افزایش رضایت تصمیم گیرنده به تعیین برداری قطعی می‌کوشد [۲۴].

فرض کنید به جای مقایسات زوجی قطعی، تصمیم گیرنده قضاوت‌های خود را با استفاده از ماتریس مقایسه با مقادیر فازی انجام دهد. برای مثال، بسیار محتمل است که معیار i به اندازه m_{ij} برابر مهم‌تر از معیار j باشد و این در حالی است که m_{ij} بین دو مقدار l_{ij} و u_{ij} قرار دارد؛ لذا ماتریس مقایسه‌ی زوجی فازی به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$\tilde{A} = (\tilde{a}_{ij})_{n \times n} = \begin{bmatrix} 1 & (l_{12}, m_{12}, u_{12}) & \dots & (l_{1n}, m_{1n}, u_{1n}) \\ (l_{21}, m_{21}, u_{21}) & 1 & \dots & (l_{2n}, m_{2n}, u_{2n}) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ (l_{n1}, m_{n1}, u_{n1}) & (l_{n2}, m_{n2}, u_{n2}) & \dots & 1 \end{bmatrix} \quad (1)$$

که در آن $0 < l_{ij} \leq m_{ij} \leq u_{ij}$ و به ازای تمامی $i, j = 1, \dots, n (i \neq j)$ همواره داریم $u_{ij} = 1/l_{ij}$ ، اگر $i = j$ آنگاه $\tilde{a}_i = \tilde{a}_j = (1, 1, 1)$. همچنین بردار اولویت قطعی $(w_1, w_2, \dots, w_n)^T$ که از $\tilde{A}$ حاصل شده و در آن $\sum_{i=1}^n w_i = 1$ باید نامعادله‌ی زیر را برآورده سازد:

$$l_{ij} \leq \frac{w_i}{w_j} \leq u_{ij} \quad (2)$$

در رابطه‌ی فوق $\leq$ به معنی «کوچک‌تر یا مساوی فازی» و به ازای $i \neq j$ همواره $w_i, w_j > 0$. میخایلف [۲۵] برای اندازه‌گیری درجه رضایت نسبت‌های قطعی w_i / w_j با توجه به طرفین نامعادله (۲) تابع عضویت جدیدی به شرح زیر ارائه کرد:

$$\mu_{ij} \left(\frac{w_i}{w_j} \right) = \begin{cases} \frac{(w_i / w_j) - l_{ij}}{m_{ij} - l_{ij}}, & \frac{w_i}{w_j} \leq m_{ij} \\ \frac{u_{ij} - (w_i / w_j)}{u_{ij} - m_{ij}}, & \frac{w_i}{w_j} \geq m_{ij} \end{cases} \quad (3)$$

در روش برنامه‌ریزی ترجیحی فازی، بردار اهمیت را با بالاترین درجه‌ی عضویت، می‌توان به شرح زیر ارائه داد:

$$\lambda = \max \left[\min \{ \mu_{ij} (w_i / w_j) \mid i = 1, \dots, n-1; j = i+1, \dots, n \} \right] \quad (4)$$

انتظار می‌رود، بردار اولویت حاصل بهترین جواب ممکن باشد. از این رو، میخایلف [۲۶] برنامه‌ریزی ترجیحی فازی زیر را بر اساس مدل اولویت‌بندی غیرخطی ارائه کرد. این مدل توسعه‌ی روش برنامه‌ریزی ترجیحی فازی برای ماتریس مقایسات زوجی با مقادیر قطعی در محیط فازی است.

$$\begin{aligned} \text{Max} \quad & \lambda \\ \text{s.t.} \quad & \mu_{ij} (w_i / w_j) \geq \lambda, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & \sum_{i=1}^n w_i = 1, \quad w_i > 0, \quad i = 1, \dots, n. \end{aligned} \quad (5)$$

مدل فوق را می‌توان به شرح زیر بازنویسی کرد:

$$\begin{aligned} \text{Max} \quad & \lambda \\ \text{s.t.} \quad & -w_i + l_{ij} w_j + \lambda (m_{ij} + l_{ij}) w_j \leq 0, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & w_i + u_{ij} w_j + \lambda (u_{ij} + m_{ij}) w_j \leq 0, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & \sum_{i=1}^n w_i = 1, \quad w_i > 0, \quad i = 1, \dots, n. \end{aligned} \quad (6)$$

با حل مساله‌ی برنامه‌ریزی غیر خطی فوق، بردار (w^*, λ^*) به دست می‌آید که مولفه‌ی نخست آن بردار اولویت با بالاترین درجه‌ی تابع عضویت در ناحیه‌ی موجه فازی و مولفه‌ی دوم مقدار بالاترین سطح رضایت است و به عنوان «شاخص سازگاری» تلقی می‌شود [۲۵]. اگر $w^*, \lambda^* \geq 0$ در معادله (۲) دارای جواب باشد، بدان معنی است که قضاوت‌های فازی در مجموعه‌ی اولیه نسبتاً سازگار است. در غیر این صورت، ناسازگاری شدیدی بین قضاوت‌های فازی وجود داشته و جواب بهینه‌ی حاصل تنها تا حدی ماتریس مقایسه‌ی زوجی را برآورده خواهد ساخت و به عبارت دیگر بهترین جواب ممکن را در ماتریس ناسازگار مقایسه‌ی زوجی ارایه خواهد داد.

$$\mu_{ij} \left(\frac{w_i}{w_j} \right) \in (-\infty, 0), \text{ if } \frac{w_i}{w_j} < l_{ij} \text{ or } \frac{w_i}{w_j} > u_{ij} \quad (7)$$

$$\mu_{ij} \left(\frac{w_i}{w_j} \right) \in [0, 1], \text{ if } l_{ij} \leq \frac{w_i}{w_j} \leq u_{ij} \quad (8)$$

بررسی‌ها نشان می‌دهد معادله‌ی (۶) تقارن و غیرخطی بودن را در طرفین اعداد فازی کاملاً در نظر نمی‌گیرد و برای به دست آوردن جواب بهینه نیاز به کنکاش‌های بیشتری است [۲۷]. هم‌چنین وانگ و چین [۲۸] یافته‌های مبنی بر عدم توانایی معادله‌ی (۶) را به صورت زیر ارایه دادند:

۱. درجه‌ی عضویت منفی بی‌معنی است.
  ۲. وقتی بین قضاوت‌های فازی ناسازگاری شدید وجود داشته باشد، مدل، جواب‌های بهینه‌ی چندگانه خواهد داشت.
  ۳. بردار اهمیت یا اوزان به دست آمده از درایه‌های بالا و پایین قطر اصلی یکسان نیست و دارای جواب‌های کاملاً متفاوت است (برای مشاهده‌ی مثال‌های عددی به مرجع [۲۸] مراجعه کنید).
- از این رو، برای غلبه بر کاستی‌های مدل برنامه‌ریزی ترجیحی فازی و یافتن بردار اهمیتی منحصر به فرد، وانگ و چین [۲۸] مدل برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی را به شرح زیر ارایه کردند. لگاریتم معادله‌ی (۱) به شکل معادله‌ی تقریبی زیر نشان داده می‌شود:

$$\ln \tilde{a}_{ij} \approx (\ln l_{ij}, \ln m_{ij}, \ln u_{ij}), i, j = 1, \dots, n \quad (9)$$

بنابراین، لگاریتم قضاوت فازی مثلثی ماتریس $\tilde{a}_{ij}$ یک عدد فازی مثلثی با تابع عضویت زیر خواهد بود.

$$\mu_{ij} \left(\ln \frac{w_i}{w_j} \right) = \begin{cases} \frac{\ln(w_i/w_j) - \ln l_{ij}}{\ln m_{ij} - \ln l_{ij}}, & \ln \left(\frac{w_i}{w_j} \right) \leq \ln m_{ij} \\ \frac{\ln u_{ij} - \ln(w_i/w_j)}{\ln u_{ij} - \ln m_{ij}}, & \ln \left(\frac{w_i}{w_j} \right) \geq \ln m_{ij} \end{cases} \quad (10)$$

که در آن $\mu_{ij}(\ln(w_i/w_j))$ درجه عضویت $\ln(w_i/w_j)$ بوده، متعلق به قضاوت فازی مثلثی تقریبی $\tilde{a}_{ij} = (\ln l_{ij}, \ln m_{ij}, \ln u_{ij})$ است؛ بنابراین، بردار اهمیت با بالاترین درجه‌ی عضویت به صورت زیر توصیف می‌شود:

$$\lambda = \min \left\{ \mu_{ij} \left(\ln \frac{w_i}{w_j} \right) \mid i = 1, \dots, n-1; j = i+1, \dots, n \right\} \quad (11)$$

معادله‌ی (۱۱) به مسالهی زیر قابل تبدیل است:

$$\begin{aligned} \text{Max} \quad & \lambda \\ \text{s.t.} \quad & \mu_{ij} \left(\ln \frac{w_i}{w_j} \right) \geq \lambda, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & w_i > 0, \quad i = 1, \dots, n. \end{aligned} \quad (12)$$

یا

$$\begin{aligned} \text{Max} \quad & 1 - \lambda \\ \text{s.t.} \quad & \ln w_i - \ln w_j - \lambda \ln \left(\frac{m_{ij}}{l_{ij}} \right) w_j \geq \ln l_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & -\ln w_i + \ln w_j + \lambda \ln \left(\frac{u_{ij}}{m_{ij}} \right) w_j \geq -\ln l_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1, \quad j = i+1, \dots, n, \\ & w_i > 0, \quad i = 1, \dots, n. \end{aligned} \quad (13)$$

برای اجتناب از پیچیدگی محاسبات دو معادله‌ی فوق، محدودیت نرمال‌سازی موقتاً حذف می‌شود. البته پس از حل معادله‌ی (۱۳) می‌توان اولویت‌ها یا اهمیت‌ها را نرمال کرد. فرض بر این است که $w_i \geq 1, i = 1, \dots, n$ به‌طوری که $\ln w_i \geq 0, i = 1, \dots, n$. اگر چه نیازی به فرض غیر منفی بودن $\ln w_i \geq 0, i = 1, \dots, n$ نیست، برای ساده‌سازی نتایج، این محدودیت اضافه شده است.

در برخی موارد، معادله‌ی (۱۳) مقادیر منفی برای درجه‌ی عضویت λ تولید می‌کند. علت این است که

همه‌ی نامعادله‌های $\ln w_i - \ln w_j - \lambda \ln \left(\frac{m_{ij}}{l_{ij}} \right) w_j \geq \ln l_{ij}$ و $-\ln w_i + \ln w_j + \lambda \ln \left(\frac{u_{ij}}{m_{ij}} \right) w_j \geq -\ln l_{ij}$ را نمی‌توان هم‌زمان حل کرد. برای فایق آمدن بر این مشکل، متغیرهای انحرافی غیر منفی δ_{ij} و η_{ij} برای تمامی $j = i+1, \dots, n$ و $j = i+1, \dots, n$ به مدل اضافه می‌شود. حال با توجه به آنچه گفته شد، نامعادلات زیر قابلیت حل هم‌زمان خواهد یافت:

$$\ln w_i - \ln w_j - \lambda \ln \left(\frac{m_{ij}}{l_{ij}} \right) + \delta_{ij} \geq \ln l_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1; j = i+1, \dots, n \quad (14)$$

$$-lnw_i + lnw_j + \lambda \ln \left(\frac{u_{ij}}{m_{ij}} \right) + \eta_{ij} \geq -\ln l_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1; j = i+1, \dots, n \quad (15)$$

کمینه کردن متغیرهای انحرافی تا بیشترین حد ممکن بسیار مطلوب است. از این رو، مدل برنامه ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی با اولویت های غیرخطی به شکل زیر فرموله می شود:

$$\begin{aligned} \text{Min} \quad & (1-\lambda)^r + M \cdot \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (\delta_{ij}^r + \eta_{ij}^r) \\ \text{s.t.} \quad & y_i - y_j - \lambda \ln(m_{ij} / l_{ij}) + \delta_{ij} \geq \ln l_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1, j = i+1, \dots, n, \\ & -y_i + y_j - \lambda \ln(u_{ij} / m_{ij}) + \eta_{ij} \geq -\ln u_{ij}, \quad i = 1, \dots, n-1, j = i+1, \dots, n, \\ & \lambda, y_i \geq 0, \quad i = 1, \dots, n \\ & \delta_{ij}, \eta_{ij} \geq 0, \quad i = 1, \dots, n-1, j = i+1, \dots, n. \end{aligned} \quad (16)$$

که در آن $y_i = \ln w_i$ برای $i = 1, \dots, n$ و M عدد ثابت بسیار بزرگ معینی (برای مثال $M = 10^3$) است. از جریمه M برای یافتن اوزان با کمترین مقدار تخطی ممکن در قضاوت های فازی استفاده شده است. جواب های بهینه برای مدل (16) y_i^* به ازای $i = 1, \dots, n$ است؛ بنابراین، همان طور که پیش تر به آن اشاره شد، اولویت های نرمال شده برای $\tilde{A} = (\tilde{a}_{ij})_{n \times n}$ به مانند زیر قابل حصول است:

$$w_i^* = \frac{\exp(y_i^*)}{\sum_{i=1}^n \exp(y_i^*)} \quad i = 1, \dots, n \quad (17)$$

که در آن $\exp(y_i^*) = e^{y_i^*}$ به ازای $i = 1, \dots, n$ است. قابل توجه است که مطلوب به دست آوردن مقادیر مثبت برای λ^* می باشد. اگر $\lambda^* = 0$ ، می توان نتیجه گرفت که ناسازگاری شدیدی در ماتریس مقایسه ی زوجی وجود دارد مگر آن که $\gamma = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (\delta_{ij}^r + \eta_{ij}^r) = 0$. هر اندازه مقدار γ ($\gamma \geq 0$) کم تر باشد، ناسازگاری مشاهده شده در ماتریس مقایسات زوجی فازی کم تر خواهد بود. همچنین γ می تواند به عنوان شاخص ناسازگاری برای ماتریس مقایسه ی زوجی فازی لحاظ شود.

۳-۲ برنامه ریزی آرمانی فازی

تصمیم گیری در شرایط ابهام و عدم قطعیت بسیار خطیر و پیچیده است. نظریه ی مجموعه ی فازی برای غلبه بر این مشکلات ابزار بسیار مناسبی است [۲۹]. لطفی زاده [۳۰] نخستین بار مجموعه های فازی با حدود غیر دقیق را ارائه کرد. بی گمان ابهام و عدم قطعیت دو جزء لاینفک اغلب مسایل تصمیم گیری محسوب می شود که با افزایش انعطاف پذیری مدل می توان بر آن ها چیره شد [۳۱]. هر اندازه در یک مساله تصمیم گیری ابهام و عدم قطعیت

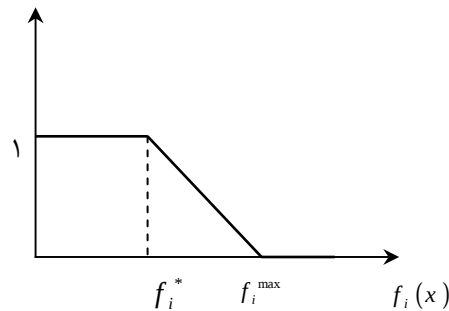
بیش تر مورد توجه قرار گیرد، نتایج حاصل کم تر موجب سردرگمی تصمیم گیرنده شده، به واقعیت بیش تر نزدیک خواهد بود. مجموعه‌ی فازی A به مانند زیر تعریف می‌شود:

$$A = \{x, \mu_A(x) | x \in A\} \quad (18)$$

که $A \rightarrow [0, 1]$ تابع عضویت A و $\mu_A(x)$ که در آن $x \in A$ درجه‌ی عضویت نامیده می‌شود. توابع عضویت به شکل‌های گوناگون مانند خطی، هذلولی، هذلولی معکوس، نمایی، و خطی منقطع است [۳۲]. تابع عضویت شبه مثلثی برای مساله‌ی چند هدفه، بیش ترین کاربرد را در پیشینه‌ی تحقیق داشته است. بر اساس تعریف تابع عضویت تیواری [۳۳]، هر تابع بین کم ترین و بیش ترین سطوح تمایل خود محدود شده، کمینه یا بیشینه بودن تابع مد نظر است. اگر تابع از نوع کمینه باشد، تابع عضویت آن به شکل زیر تعریف می‌شود:

$$\mu_{f_i}(x) = \begin{cases} 1 & f_i(x) \leq f_i^* \\ 1 - \frac{f_i(x) - f_i^*}{f_i^{\max} - f_i^*} & f_i^* \leq f_i(x) \leq f_i^{\max} \\ 0 & f_i(x) \geq f_i^{\max} \end{cases} \quad (19)$$

که در آن f_i^* سطح مطلوبیت برای تابع هدف $f_i(x)$ ، $f_i^{\max}$ حد مجاز برای $f_i(x)$ و $(f_i^*, f_i^{\max})$ فاصله‌ی مجاز برای تابع هدف فازی $f_i(x)$ است. شکل (۱) تابع هدف از نوع کمینه را به عنوان یک عدد فازی نشان می‌دهد.

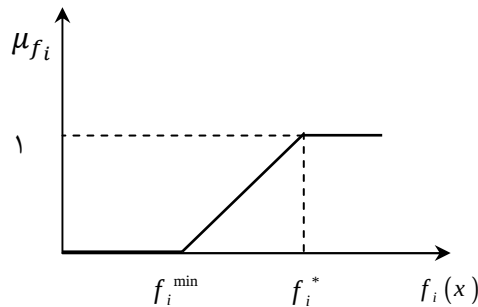
شکل ۱. تابع عضویت برای تابع هدف از نوع مینیمم

هم چنین اگر تابع هدف از نوع بیشینه باشد، تابع عضویت آن به شکل زیر خواهد بود:

$$\mu_{f_i}(x) = \begin{cases} 1 & f_i(x) \geq f_i^* \\ 1 - \frac{f_i^* - f_i(x)}{f_i^* - f_i^{\min}} & f_i^{\min} \leq f_i(x) \leq f_i^* \\ 0 & f_i(x) \leq f_i^{\min} \end{cases} \quad (20)$$

علیانی و صادق عل نیک، مدل یکپارچه چندهدفه رضایت بخش فازی برای مسأله انتخاب تاین کننده با اعلام چندگانه تخصیص بهینه سفرش

که در آن $(f_i^{\min}, f_i^*)$ فاصله‌ی مجاز قابل پذیرش برای تصمیم گیرنده خواهد بود (شکل ۲).

شکل ۲. تابع عضویت برای تابع هدف از نوع ماکسیم

در نهایت مسأله‌ی چندهدفه‌ی زیر قابلیت حل خواهد داشت:

$$\begin{aligned} \max \quad & \left[\min(\mu_{f_i}(x)) \right] \\ \text{s.t.} \quad & \\ & x \in A. \end{aligned} \quad (21)$$

۳-۳ روش بهینه‌سازی رضایت بخش بر مبنای برنامه‌ریزی آرمانی فازی

برای یافتن بردار بهینه‌ی x ، مسأله‌ی چندهدفه‌ی فازی با محدودیت‌های فازی به صورت زیر بررسی می‌شود:

Find x

$$\begin{cases} \text{St.} & \text{برای توابع هدف فازی} \\ f_j(x) \leq f_j^* & \text{برای محدودیت‌های فازی} \\ g_r(x) \leq b_r & \text{برای مقادیر قطعی} \\ g_k(x) \leq b_k \\ x \geq 0 \end{cases} \quad (22)$$

مدل موزون جمع‌پذیر پیشنهاد شده توسط تیواری [۳۳] در پیشینه تحقیق بسیار رایج است. به ویژه در مواقعی که تصمیم گیرنده ترجیح می‌دهد برای هر تابع هدف به صورت مجزا اهمیت خاصی قایل باشد.

$$\begin{aligned} \max V(\mu) = & \sum_{j=1}^J w_j \mu_j(x) + \sum_{h=1}^H w_h \mu_h(x) \\ \mu_j(x) \leq & \mu_{f_j}(x) & \text{برای توابع هدف فازی} \\ \mu_h(x) \leq & \mu_{g_h}(x) & \text{برای محدودیت‌های فازی} \\ g_k(x) \leq & b_k & \text{برای مقادیر قطعی} \\ x_i \geq & 0, \quad i = 1, 2, \dots, n \\ \mu_j, \mu_h \in & [0, 1] \end{aligned} \quad (23)$$

که در آن w_j و w_h ضرایب اوزان بوده، به ترتیب اهمیت توابع هدف و محدودیت‌های فازی را نشان می‌دهد.

در دنیای واقعی، تصمیم گیرنده به ویژه در شرایط ابهام و عدم صراحت در مورد توابع هدف، محدودیت‌ها و محیط اطراف، به ندرت قادر به ارایه‌ی دقیق اوزان مد نظر خود است. از این رو، برخی محققین برای نمایش اهمیت توابع هدف از واژه‌های زبانی کمک گرفته‌اند [۳۴]، درجه‌ی عضویت بالاتر به توابع مهم‌تر اختصاص داده‌اند [۳۵] یا برای واژه‌های زبانی روابط دودویی فازی تعریف کرده‌اند [۳۶]. از آن‌جا که مطالعات ذکر شده، دارای نواقص و یا مشکلاتی در تعیین اهمیت توابع هدف است، در این مقاله مدلی برای بهینه‌سازی رضایت بخش برنامه‌ریزی آرمانی فازی بر اساس مدل لی و هو ارایه شده است که حتی در شرایطی که تصمیم گیرنده قادر به تعیین اوزان توابع هدف و محدودیت‌های فازی نباشد، قابل استفاده است. به علاوه، برای بیان اهمیت توابع هدف یا محدودیت‌هایی که امکان تعیین دقیق اهمیت آن‌ها وجود ندارد، از واژه‌های زبانی به شرح جدول (۱) استفاده شده است. به عنوان مثال، محدودیت $g_q(x)$ «تا حدی مهم» و محدودیت $g_h(x)$ «بسیار مهم» است و $h, q \in \{1, \dots, H\}, h \neq q$. ضمن آن که اشتراک بین مجموعه‌ها تهی است.

جدول ۱. واژه‌های زبانی برای بیان اهمیت مجموعه‌های فازی

واژه‌های زبانی	مخفف نام مجموعه
خیلی بی اهمیت	S_{vu}
تا حدی بی اهمیت	S_{su}
بی اهمیت	S_u
متوسط	S_g
با اهمیت	S_i
تا حدی با اهمیت	S_{si}
خیلی با اهمیت	S_{vi}

در صورت به کارگیری واژه‌های زبانی به جای اوزان دقیق، مدل (۲۳) قادر به حل مساله نخواهد بود. از این رو، لی و هو [۳۷] از واژه‌های زبانی برای بیان تفاوت اهمیت توابع هدف استفاده کردند. در این مقاله، از رویکرد مزبور برای بیان تفاوت اهمیت محدودیت‌های فازی استفاده شده است. اگر محدودیت $g_q(x)$ «تا حدی با اهمیت» و محدودیت $g_h(x)$ «بسیار با اهمیت» و $h \in \{1, \dots, H\}, q \neq h$ باشد، خواهیم داشت:

$$g_q(x) \in S_{si}, \quad g_h(x) \in S_{vi}, \quad S_{si}, S_{vi} \subset \{1, \dots, H\}, \quad S_{si} \cap S_{vi} = \emptyset$$

نامعادله‌ی (۲۴) بیانگر مقایسه‌ی نسبت کلاسیک بین محدودیت q و h است.

$$\mu_q \leq \mu_h \quad (24)$$

که در آن μ_q و μ_h به ترتیب درجات رضایت بخش برای $\mu_{gh}(x)$ و $\mu_{gq}(x)$ است. متغیر اختلاف اهمیت بین محدودیت‌ها (λ) به مدل (۱۴) اضافه شده تا وجود جواب و ناحیه‌ی موجه را برای مدل تضمین کند.

$$\mu_q - \mu_h \leq \lambda \quad (25)$$

μ_h و μ_q متعلق به بازه $[0, 1]$ است. در نتیجه، λ متعلق به بازه $[-1, 1]$ خواهد بود. مثبت بودن مقدار λ حکایت از رضایت بخش نبودن جواب حاصل دارد و منفی بودن λ نشان می‌دهد نتایج حاصل بازه ترجیحی و اهمیت فازی مورد نظر را دربر گرفته است. با توجه به توضیحات داده شده، مدل بهینه سازی به شرح زیر ارایه می‌گردد:

$$\begin{aligned} \max \sum_{j=1}^J w_j \mu_j(x) + \sum_{h=1}^H \mu_h(x) / h - \omega \lambda \\ \mu_j(x) \leq \mu_{f_j}(x) & \quad \text{برای توابع هدف فازی} \\ \mu_h(x) \leq \mu_{g_h}(x) & \quad \text{برای محدودیت‌های فازی} \\ g_k(x) \leq b_k & \quad \text{برای محدودیت‌های قطعی} \\ \mu_q - \mu_h \leq \lambda \quad q, h \in \{1, \dots, H\}, q \neq h & \\ x_i \geq 0, \quad i = 1, 2, \dots, n & \\ \mu_j, \mu_h \in [0, 1], \lambda \in [-1, 1] & \end{aligned} \quad (26)$$

که در آن ω ضریب وزن متغیر تفاوت اهمیت (λ) است. با افزایش ω اختلاف اهمیت شدت یافته و λ کاهش می‌یابد. به بیان دیگر، تصمیم گیرنده با تغییر مقدار پارامتر ω امکان تحقق نتایج دلخواه را برای خود فراهم می‌سازد. ضمناً هنگامی که $\omega > \omega^*$ باشد، جواب بهینه نهایی بدون تغییر خواهد ماند (ω^* کم‌ترین مقداری است که در آن جواب بهینه به دست آمده است).

تابع هدف مدل بهینه سازی (۲۶) دارای سه جزء است: ۱- مجموع درجات عضویت مطلوب برای توابع هدف فازی، ۲- مجموع درجات عضویت مطلوب برای محدودیت‌های فازی و ۳- اختلاف اهمیت‌ها برای محدودیت‌های فازی. متغیرهای مدل شامل درجات رضایت بخش μ_j و μ_h ، اختلاف اهمیت محدودیت‌های فازی λ ، و متغیر تصمیم x_i است. مدل پیشنهادی قادر به پیشنهادی جداگانه‌ی هر یک از درجات عضویت توابع و محدودیت‌های فازی است، بسته به نظر تصمیم گیرنده قادر به تعیین تفاوت اهمیت بین محدودیت‌های فازی بوده، آن‌ها را مد نظر قرار می‌دهد.

۴ فرمول بندی مساله

با استفاده از برنامه‌ریزی آرمانی فازی و برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی، روش بهینه‌سازی رضایت بخش پیشنهادی طی الگوی هفت مرحله‌ای زیر ارایه شده است (شکل ۳).

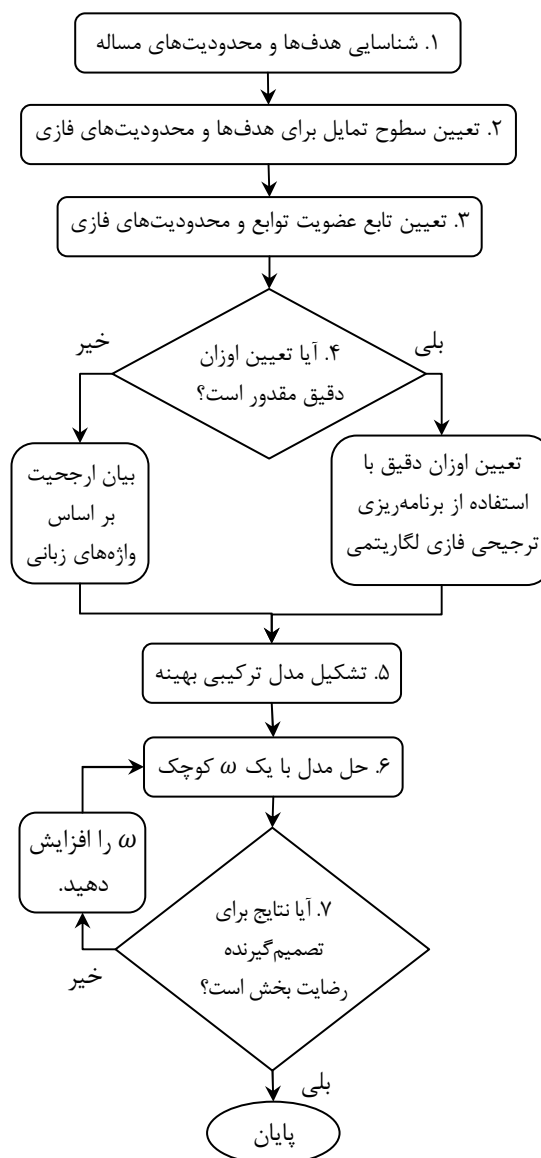
- گام ۱. اهداف و محدودیت‌های مساله را شناسایی کنید.
- گام ۲. سطوح تمایل برای اهداف و محدودیت‌های فازی را تعیین کنید.
- گام ۳. با توجه به پیشینه یا کمینه بودن، تابع عضویت توابع و محدودیت‌های فازی را مشخص نمایید.

گام ۴. از تصمیم گیرنده بخواهید اوزان دقیق خود را برای μ_j و μ_h با استفاده از برنامه ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی مشخص کند. در غیر این صورت، ارجحیت خود را بر اساس واژه های زبانی بیان دارد.

گام ۵. مدل ترکیبی بهینه ی مناسب را با استفاده از برنامه ریزی آرمانی و برنامه ریزی ترجیحی فازی شکل دهید.

گام ۶. ابتدا مدل را با یک ω کوچک حل کنید.

گام ۷. در صورت رضایت بخش بودن نتایج برای تصمیم گیرنده توقف کنید (جواب بهینه است). در غیر این صورت، با افزایش ω به گام ۶ باز گردید.

شکل ۳. مراحل اجرای مدل پیشنهادی تحقیق

۴-۱ مدل برنامه ریزی چندهدفه ی انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه

مدل کلی انتخاب تامین کننده به صورت زیر است [۱۵]:

$$\begin{aligned} \text{Min} \quad & Z_1, Z_2, \dots, Z_k, \\ \text{Max} \quad & Z_{k+1}, Z_{k+2}, \dots, Z_J \\ \text{s.t.} \quad & x \in X_d, X_d = \{x | g(x) \leq b_k, k = 1, \dots, k\}. \end{aligned} \quad (27)$$

که در آن $Z_1, Z_2, \dots, Z_k$ هدف‌هایی است که قصد کمینه کردن آن‌ها را داریم، مانند هزینه و $Z_{k+1}, Z_{k+2}, \dots, Z_J$ هدف‌هایی است که قصد بیشینه کردن آن‌ها را داریم، مانند سود و کیفیت. X_d مجموعه جواب‌های موجهی است که در آن محدودیت‌های مدل برآورده می‌شود. مفروضات، اندیس‌ها، متغیرهای تصمیم و پارامترهای مدل برای توسعه‌ی مدل چندهدفه‌ی انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه به شرح زیر است:

مفروضات:

- ۱- تخفیف در مدل بررسی نمی‌شود.
- ۲- قصور در ارزیابی محصول از سوی تامین کننده مجاز نیست.
- ۳- اقلام چندگانه توسط هر تامین کننده ارائه می‌شود.
- ۴- کاربرد هر یک از اقلام در محصول نهایی دارای اهمیت‌های غیر یکسان است.

اندیس‌ها:

- i اندیس تامین کننده $i = 1, 2, \dots, n$
- s اندیس اقلام (قطعات) $s = 1, 2, \dots, S$
- j اندیس توابع هدف $j = 1, 2, \dots, J$
- h اندیس محدودیت‌های فازی $h = 1, 2, \dots, H$
- k اندیس محدودیت‌های قطعی $k = 1, 2, \dots, K$

متغیر تصمیم:

- $x_{i,s}$ مقدار سفارش قطعه s از تامین کننده‌ی i

پارامترها:

- D_s مقدار تقاضا برای قطعه‌ی s
- $c_{i,s}$ حد بالای تعداد قطعه‌ی s اخذ شده از تامین کننده‌ی i
- n تعداد تامین کنندگان
- $p_{i,s}$ قیمت واحد قطعه‌ی s خریداری شده از تامین کننده‌ی i
- $k_{i,s}$ درصد سطح کیفیت ارائه قطعه‌ی s خریداری شده از تامین کننده‌ی i
- $r_{i,s}$ درصد سطح کیفیت قطعه‌ی s خریداری شده از تامین کننده‌ی i
- $f_{i,s}$ درصد تعداد برگشتی قطعه‌ی s خریداری شده از تامین کننده‌ی i

F_s بیشترین حد تعداد برگشتی برای قطعه‌ی s

B_s محدودیت بودجه‌ی تخصیص داده شده به قطعه‌ی s

توابع هدف

۱- کمینه کردن هزینه‌ی خرید کل: خریدار قصد دارد هزینه‌ی خرید کل را به کمترین حد ممکن رساند. از این رو، تابع هدف آن به شکل زیر خواهد بود:

$$\text{Min } Z_1 = \sum_{i=1}^n \sum_{s=1}^S p_{i,s} x_{i,s} \quad (28)$$

۲- بیشینه کردن کیفیت خدمات‌دهی ارایه‌ی محصول. نرخ کیفیت سرویس دهی در ارایه‌ی محصول یکی از معیارهای مهم انتخاب تامین‌کننده است. این نرخ مواردی چون خدمات پس از فروش، تحویل به موقع، سهولت ارایه‌ی محصول و ... را شامل می‌شود. این تابع کیفیت خدمات کل را بیشینه کرده که به شکل زیر نشان داده می‌شود:

$$\text{Max } Z_2 = \sum_{i=1}^n \sum_{s=1}^S k_{i,s} x_{i,s} \quad (29)$$

۳- بیشینه کردن کیفیت محصول. خریدار بر آن است که کیفیت قطعات را به بیشترین حد خود رساند. در این صورت تابع هدف آن به شکل زیر خواهد بود:

$$\text{Max } Z_3 = \sum_{i=1}^n \sum_{s=1}^S r_{i,s} x_{i,s} \quad (30)$$

لازم به ذکر است، از میان معیارهای مورد بررسی برای مسالهی انتخاب تامین‌کننده در پیشینه تحقیق، سه تابع هدف فوق بیشترین کاربرد را داشته و تقریباً در تمامی مقالات مورد استفاده قرار گرفته است.

محدودیت‌ها:

$$\sum_{i=1}^n x_{i,s} \geq D_s, s = 1, 2, \dots, S \quad (31)$$

$$x_{i,s} \leq C_{i,s}, i = 1, 2, \dots, n. s = 1, 2, \dots, S \quad (32)$$

$$\sum_{i=1}^n f_{i,s} x_{i,s} \leq F_s, s = 1, 2, \dots, S \quad (33)$$

$$\sum_{i=1}^n p_{i,s} x_{i,s} \leq B_s, s = 1, 2, \dots, S \quad (34)$$

$$x_{i,s} \geq 0 \quad (35)$$

محدودیت (۳۱) مربوط به تقاضای قطعه‌ی s بوده و محدودیت (۳۲) بیانگر بیش‌ترین مقدار قطعه‌ی s ارایه شده توسط تامین‌کننده‌ی i است. محدودیت (۳۳) مربوط به قطعات برگشتی قطعه‌ی s بوده و محدودیت (۳۴) مربوط به بودجه‌ی تخصیص یافته برای خرید قطعه‌ی s است. در نهایت، محدودیت (۳۵) فرض غیر منفی بودن متغیر تصمیم را تضمین می‌کند.

۵ مثال عددی و نتایج محاسباتی

گام ۱. در این بخش حل مدل پیشنهادی با مثال عددی ارائه می‌شود. برای حل مدل از داده‌های (و نه مفروضات) مقاله‌ی اوز کوک و تیریاکی [۱۸] استفاده شده است. شرکت درصدد خرید چهار قطعه از سه تامین کننده است که هر یک قادر به تولید قطعات مورد نظر هستند. داده‌های مورد نیاز برای انتخاب مساله‌ی تامین کننده در جدول‌های (۲) و (۳) منعکس شده است. طبق روابط توضیح داده شده در بخش‌های پیشین، مدل عددی مساله‌ی برنامه‌ریزی رضایت بخش فازی انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه به صورت زیر خواهد بود:

$$Z_1 =$$

$$8/28x_{11} + 6/43x_{12} + 10x_{13} + 7/77x_{14} + 11/6x_{21} + 9/3x_{22} + 16/71x_{23} + 11/81x_{24} \\ + 24/63x_{31} + 11/74x_{32} + 17/84x_{33} + 10/79x_{34}$$

$$Z_2 =$$

$$0/75x_{11} + 0/80x_{12} + 0/90x_{13} + 0/83x_{14} + 0/73x_{21} + 0/90x_{22} + 0/84x_{23} + 0/93x_{24} \\ + 0/92x_{31} + 0/88x_{32} + 0/74x_{33} + 0/96x_{34}$$

$$Z_3 =$$

$$0/94x_{11} + 0/75x_{12} + 0/88x_{13} + 0/65x_{14} + 0/90x_{21} + 0/85x_{22} + 0/90x_{23} + 0/80x_{24} \\ + 0/97x_{31} + 0/85x_{32} + 0/75x_{33} + 0/80x_{34}$$

$$s.t.$$

$$x_{11} + x_{21} + x_{31} \geq 1500$$

$$x_{12} + x_{22} + x_{32} \geq 600$$

$$x_{13} + x_{23} + x_{33} \geq 500$$

$$x_{14} + x_{24} + x_{34} \geq 800$$

$$x_{11} \leq 500, x_{12} \leq 300, x_{13} \leq 250, x_{14} \leq 400,$$

$$x_{21} \leq 650, x_{22} \leq 300, x_{23} \leq 200, x_{24} \leq 100$$

$$x_{31} \leq 550, x_{32} \leq 250, x_{33} \leq 400, x_{34} \leq 500,$$

$$0/05x_{11} + 0/06x_{21} + 0/03x_{31} \leq F_1$$

$$0/02x_{12} + 0/01x_{22} + 0/02x_{32} \leq F_2$$

$$0/01x_{13} + 0/04x_{23} + 0/01x_{33} \leq F_3$$

$$0/06x_{14} + 0/02x_{24} + 0/02x_{34} \leq F_4$$

$$8/28x_{11} + 11/6x_{21} + 14/63x_{31} \leq 25000$$

$$6/43x_{12} + 9/3x_{22} + 11/74x_{32} \leq 5400$$

$$10x_{13} + 16/71x_{23} + 17/84x_{33} \leq 7000$$

$$7/77x_{14} + 11/81x_{24} + 10/79x_{34} \leq 7500$$

$$x_{11}, x_{12}, x_{13}, x_{14}, x_{21}, x_{22}, x_{23}, x_{24}, x_{31}, x_{32}, x_{33}, x_{34} \geq 0$$

گام ۲ و ۳. مقادیر مطلوب و بدترین حالت ممکن برای هر یک از سه تابع هدف و محدودیت‌های فازی در جدول‌های (۴) و (۳) ارائه شده است. در این مثال، فرض بر این است که کاربرد قطعات در محصول نهایی دارای اهمیت یکسان نیست. از این رو، انتظار داریم قطعات با اهمیت‌تر کیفیت بالاتری را دارا باشد. حال با توجه به

موارد ذکر شده و داده‌های مورد نیاز، توابع عضویت فازی برای توابع هدف و محدودیت‌های فازی به شکل زیر خواهد بود:

$$\mu_{Z_1}(x) = (45126/5 - Z_1(x)) \div (45126/5 - 39177/5)$$

$$\mu_{Z_2}(x) = (Z_2(x) - 2799/45) \div (3080/34 - 2799/45)$$

$$\mu_{Z_3}(x) = (Z_3(x) - 2861/34) \div (3152/12 - 2861/34)$$

$$\mu_{g_1}(x) = (120 - g_1(x)) \div (120 - 80)$$

$$\mu_{g_2}(x) = (60 - g_2(x)) \div (60 - 40)$$

$$\mu_{g_3}(x) = (40 - g_3(x)) \div (40 - 20)$$

$$\mu_{g_4}(x) = (60 - g_4(x)) \div (60 - 40)$$

جدول ۲. داده‌های مسالهی انتخاب تامین کننده

تامین کننده ۱				تامین کننده ۲				تامین کننده ۳				محصول
۴	۳	۲	۱	۴	۳	۲	۱	۴	۳	۲	۱	
۷/۷۷	۱۰	۶/۴۳	۸/۲۸	۱۱/۸۱	۱۶/۷۱	۹/۳	۱۱/۶	۱۰/۷۹	۱۷/۸۴	۱۱/۷۴	۲۴/۶۳	$p_{i,s}$ (قطعه \$)
۶۵	۸۸	۷۵	۹۴	۸۰	۹۰	۸۵	۹۰	۸۰	۷۵	۸۵	۹۷	$r_{i,s}$ (%)
۸۳	۹۰	۸۰	۷۵	۹۳	۸۴	۹۰	۷۳	۹۶	۷۴	۸۸	۹۲	$k_{i,s}$ (%)
۴۰۰	۲۵۰	۳۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۶۵۰	۵۰۰	۴۰۰	۲۵۰	۵۵۰	$C_{i,s}$ (قطعه)
۶	۱	۲	۵	۲	۴	۱	۶	۲	۱	۲	۳	$f_{i,s}$ (%)

جدول ۳. داده‌های مسالهی انتخاب تامین کننده

محصول				۱	۲	۳	۴
D_s (قطعه)				۱۵۰۰	۶۰۰	۵۰۰	۸۰۰
F_s (قطعه)				۸۰	۴۰	۲۰	۴۰
g_h^*							
g_h^{max}				۱۲۰	۶۰	۴۰	۶۰
B_s (\$)				۲۵۰۰	۵۴۰۰	۷۰۰۰	۷۵۰۰

جدول ۴. مقادیر مطلوب برای توابع هدف فازی

Z_j^*	Z_1	Z_2	Z_3
	۳۹۱۷۷/۵	۳۰۸۰/۳۴	۳۱۵۲/۱۲
$Z_j^{min/max}$	۴۵۱۲۶/۵	۲۷۹۹/۴۵	۲۸۶۱/۳۴

گام ۴. از تصمیم گیرنده خواسته شد تا اوزان توابع هدف و محدودیت‌های فازی را مشخص کند. تعیین اوزان دقیق برای توابع هدف فازی امری ممکن بود؛ اما از آنجا که نسبت دادن اوزان دقیق به محدودیت‌های فازی مقدور نبود، از متغیرهای زبانی استفاده شد. بر این اساس، قطعه‌ی اول بسیار با اهمیت، قطعه‌ی دوم تا حدی با اهمیت، قطعه‌ی سوم با اهمیت و قطعه‌ی چهارم با اهمیت متوسط در نظر گرفته شد. برای تعیین اوزان اهمیت سه

تابع هدف مدل ماتریس مقایسه‌ی زوجی به شرح جدول (۵) از طرف تصمیم گیرنده ارایه شد. هم‌چنین اوزان توابع هدف با استفاده از برنامه‌ریزی ارجحیت فازی لگاریتمی و جدول (۵) در نرم افزار اکسل کد نویسی و نتایج مطابق جدول (۶) حاصل شد. شاخص ناسازگاری ماتریس مقایسات زوجی برابر با (12×10^{-8}) است که بیانگر سازگاری بالای ماتریس مذکور است.

جدول ۵. ماتریس مقایسه زوجی توابع هدف

j	هزینه	کیفیت خدمات	کیفیت قطعه
هزینه	$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 2 \\ 3 & 2 & 3 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 5 & 3 & 2 \end{pmatrix}$
کیفیت خدمات	$\begin{pmatrix} 2 & 6 & 9 \\ 3 & 3 & 3 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 3 & 3 \end{pmatrix}$
کیفیت قطعه	$\begin{pmatrix} 2 & 3 & 5 \\ 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 2 & 3 & 6 \\ 2 & 2 & 2 \end{pmatrix}$	$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$

$$\text{Min} \quad (1-\lambda)^r + 1 \dots \sum_{i=1}^r \sum_{j=i+1}^r (\delta_{ij}^r + \eta_{ij}^r)$$

s.t.

$$\begin{aligned} y_1 - y_r - \lambda \ln\left(\frac{3}{2}\right) + \delta_{1r} &\geq \frac{\ln 1}{3}, \\ -y_1 + y_r - \lambda \ln\left(\frac{4}{3}\right) + \eta_{1r} &\geq -\frac{\ln 2}{3}, \\ y_1 - y_r - \lambda \ln\left(\frac{5}{3}\right) + \delta_{1r} &\geq \frac{\ln 1}{5}, \\ -y_1 + y_r - \lambda \ln\left(\frac{3}{2}\right) + \eta_{1r} &\geq -\frac{\ln 1}{2}, \\ y_r - y_r - \lambda \ln\left(\frac{2}{1}\right) + \delta_{rr} &\geq \frac{\ln 1}{3}, \\ -y_r + y_r - \lambda \ln\left(\frac{3}{2}\right) + \eta_{rr} &\geq -\frac{\ln 2}{3}, \\ \lambda, y_i &\geq 0, \quad i = 1, 2, \\ \delta_{ij}, \eta_{ij} &\geq 0, \quad i = 1, 2, \quad j = 2, 3. \end{aligned}$$

جدول ۶. اوزان مربوط به هر یک از توابع هدف فازی

تابع هدف	y	w
هزینه	۲/۳۲	۰/۱۷
کیفیت خدمات	۴/۳۹	۰/۳۳
کیفیت قطعه	۶/۹۶	۰/۵۰

گام ۵. مدل ترکیبی بهینه برای انتخاب تامین کننده با اقلام چند گانه با استفاده از برنامه ریزی آرمانی فازی و برنامه ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی به شکل زیر خواهد بود:

$$\text{Max} \quad \cdot / ۱۷\mu_1 + \cdot / ۳۳\mu_2 + \cdot / ۵\mu_3 + \frac{\sum_{h=1}^4 \mu_h}{4} - ۴ / ۷۲۲ \lambda$$

s.t.

$$\begin{aligned} \mu_j(x) &\leq \mu_{Z_j}(x), & j &= 1, 2, 3, \\ \mu_h(x) &\leq \mu_{g_h}(x), & h &= 1, 2, 3, 4, \\ \mu_{h=2}(x) - \mu_{h=1}(x) &\leq \lambda, \\ \mu_{h=3}(x) - \mu_{h=2}(x) &\leq \lambda, \\ \mu_{h=4}(x) - \mu_{h=3}(x) &\leq \lambda, \\ x_{11} + x_{21} + x_{31} &\geq ۱۵۰۰, \\ x_{12} + x_{22} + x_{32} &\geq ۶۰۰, \\ x_{13} + x_{23} + x_{33} &\geq ۵۰۰, \\ x_{14} + x_{24} + x_{34} &\geq ۸۰۰, \\ x_{11} &\leq ۵۰۰, \quad x_{12} \leq ۳۰۰, \quad x_{13} \leq ۲۵۰, \quad x_{14} \leq ۴۰۰, \\ x_{21} &\leq ۶۵۰, \quad x_{22} \leq ۳۰۰, \quad x_{23} \leq ۲۰۰, \quad x_{24} \leq ۱۰۰, \\ x_{31} &\leq ۵۵۰, \quad x_{32} \leq ۲۵۰, \quad x_{33} \leq ۴۰۰, \quad x_{34} \leq ۵۰۰, \\ ۸ / ۲۸x_{11} + ۱۱ / ۶x_{21} + ۱۴ / ۶۳x_{31} &\leq ۲۵۰۰۰, \\ ۶ / ۴۳x_{12} + ۹ / ۳x_{22} + ۱۱ / ۷۴x_{32} &\leq ۵۴۰۰, \\ ۱۰x_{13} + ۱۶ / ۷۱x_{23} + ۱۷ / ۸۴x_{33} &\leq ۷۰۰۰, \\ ۷ / ۷۷x_{14} + ۱۱ / ۸۱x_{24} + ۱۰ / ۷۹x_{34} &\leq ۷۵۰۰, \\ \{g_r(x) \leq r = 1 \in S_{vi}, 2 \in S_{si}, 3 \in S_i, 4 \in S_g\}, \\ S_{vi} \cap S_{si} &= \emptyset, S_{si} \cap S_i = \emptyset, S_i \cap S_g = \emptyset, \\ x_{11}, x_{12}, x_{13}, x_{14}, x_{21}, x_{22}, x_{23}, x_{24}, x_{31}, x_{32}, x_{33}, x_{34} &\geq 0, \\ \mu_j, \mu_h &\in [0, 1], \lambda \in [-1, 1]. \end{aligned}$$

گام ۶ و ۷. مدل ترکیبی برنامه ریزی آرمانی فازی با نرم افزار لینگو حل و نتایج رضایت بخش طبق جدول (۷) حاصل شد. نهایتاً طبق آنچه مورد انتظار بود، مقادیر تامین قطعه از هر یک از تامین کنندگان به دست آمد.

جدول ۷. میزان سفارش تخصیص یافته از هر قطعه به هر تامین کننده

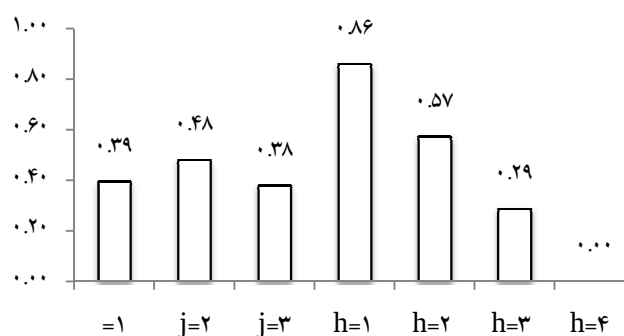
x_{34}	x_{33}	x_{32}	x_{31}	x_{24}	x_{23}	x_{22}	x_{21}	x_{14}	x_{13}	x_{12}	x_{11}
۴۰۷	۶۴	۵۸	۵۵۰	۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۵۰	۴۰۰	۲۵۰	۳۰۰	۵۰۰

۶ بحث

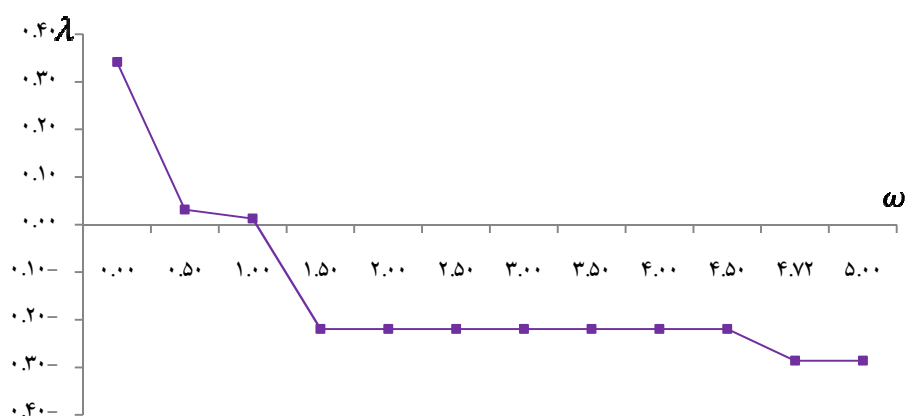
در این تحقیق، مدل برنامه ریزی آرمانی فازی ارایه شده با یکپارچه نمودن برنامه ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی و برنامه ریزی چندهدفه با محدودیت های فازی و استفاده از متغیرهای زبانی به دنبال راه حلی بهینه برای مساله ای انتخاب تامین کننده با اقلام چندگانه و تخصیص سفارش به هر یک از تامین کنندگان بود. مدل ترکیبی مذکور تا حد زیادی قابلیت غلبه بر عدم اطمینان همراه با اوزان و ارجحیت های مربوط به مساله را داشته و در قالب چارچوبی بهینه قادر به یکپارچه سازی مساله است. مدل های آرمانی فازی مرسوم که در بخش پیشینه ی تحقیق به بحث گذاشته شد اغلب قادر به فرموله کردن مسایل با محدودیت ها و ضرایب تابع هدف معلوم بوده است. به بیان دیگر، در این مدل ها فرض بر این است که ضرایب معلوم و قطعی صریحاً قابل محاسبه است و عوامل خارجی بر مساله اثر نمی گذارد. این در حالی است که در دنیای واقعی، به ندرت می توان ادعا کرد که ابهام و عدم اطمینان از مساله حذف شده و بر آن اثر نمی گذارد. از این رو، مدل ارایه شده به خوبی قابلیت مواجهه با مسایلی را دارد که به میزان قابل توجهی متأثر از ابهامات ناشی از عوامل خارجی است.

مقادیر λ و ω

شکل (۴) بیانگر مقادیر رضایت بخش مطلوب برای هر کدام از توابع و محدودیت های فازی در سطح جواب بهینه است. مقدار λ هنگامی که ω بین بازه $[۰, ۴/۷۲۲]$ است، در حال کاهش است (شکل ۵). از این رو، همان طور که پیش تر نیز اشاره شد، $\omega^* = ۴/۷۲۲$ می تواند به عنوان کمترین مقداری که در آن جواب بهینه حاصل می شود، تلقی گردد. هم چنین λ در بازه $[۰, ۳۴۱/۳۳۳]$ قرار دارد که طبق انتظار، مقادیر منفی خود را نیز به دست آورده است. به همین دلیل، تصمیم گیرنده کاملاً متقاعد شده، نتایج به دست آمده در برگیرنده ی حدود اهمیت فازی است.

شکل ۴. درجات رضایت بخش برای توابع هدف و محدودیت های فازی

شکل ۵. مقادیر تفاوت اهمیت با افزایش مقدار ضریب ω

تحلیل حساسیت

از دو رویکرد برای نمایش حساسیت مدل استفاده می‌شود. نخست، وزن یک یا برخی توابع هدف تغییر یابد. دوم، اهمیت محدودیت‌های فازی تغییر یابد. بر این اساس، ابتدا با تغییر وزن تابع هدف دوم (دو برابر شدن وزن آن) مدل حل شد؛ سپس اهمیت کاربرد قطعات چنین در نظر گرفته شد که قطعه‌ی چهارم بسیار با اهمیت، قطعه‌ی دوم و سوم تا حدی با اهمیت و قطعه‌ی اول با اهمیت است. جدول‌های (۸) و (۹) نتایج حاصل را از حل دو رویکرد نشان می‌دهد.

جدول ۸. میزان سفارش تخصیص یافته از هر قطعه به هر تامین‌کننده (با تغییر وزن تابع هدف دوم)

X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	X_{21}	X_{22}	X_{23}	X_{24}	X_{31}	X_{32}	X_{33}	X_{34}
۵۰۰	۳۰۰	۲۵۰	۴۰۰	۶۵۰	۳۰۰	۲۰۰	۰	۵۵۰	۵۸	۶۴	۴۰۷

جدول ۹. میزان سفارش تخصیص یافته از هر قطعه به هر تامین‌کننده (با تغییر اهمیت قطعات)

X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	X_{21}	X_{22}	X_{23}	X_{24}	X_{31}	X_{32}	X_{33}	X_{34}
۵۰۰	۳۰۰	۲۵۰	۳۷۵	۶۵۰	۳۰۰	۲۰۰	۰	۵۵۰	۵۸	۶۴	۴۲۵

۷ نتیجه و جمع‌بندی

انتخاب تامین‌کننده یک مسأله‌ی تصمیم‌گیری چندمعیاره‌ی پیچیده است و پیچیدگی آن با بیان نادقیق پارامترهای مدل، تشدید می‌شود. در دنیای واقعی، امکان بیان دقیق بسیاری از ورودی‌های مدل وجود ندارد. در مدل ارائه شده توسط این مقاله، ابهامات و تفاوت اهمیت‌ها مورد توجه قرار گرفته است. این مدل با یکپارچه کردن برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی و برنامه‌ریزی آرمانی فازی با هدف‌ها و محدودیت‌های فازی به حل مسأله‌ی انتخاب تامین‌کننده با اقلام چندگانه پرداخت و مقادیر تخصیص بهینه‌ی سفارش را برای هر تامین‌کننده با در نظر گرفتن معیارهای هزینه، کیفیت خدمات و کیفیت قطعات مشخص کرد. استفاده از برنامه‌ریزی آرمانی فازی برای

مسایل تصمیم‌گیری چند معیاره نیازمند برآورد اوزان دقیق برای توابع هدف است. برای غلبه بر نارسایی‌های وارد بر روش‌های مرسوم در استخراج اوزان از مقایسات زوجی فازی، در این تحقیق از برنامه‌ریزی ترجیحی فازی لگاریتمی استفاده شد. پیروی از این رویکرد موجب گردید تا از هر ماتریس مقایسات زوجی فازی فقط یک بردار بهینه‌ی قطعی منحصر به فرد حاصل شود. اهمیت محدودیت‌های فازی که توسط تصمیم‌گیرنده به صورت کیفی بیان شده بود، به کمک مدل برنامه‌ریزی آرمانی فازی رضایت بخش قابل فهم گردید و در قالب مدل بهینه سازی کمی شد. مدل ارایه شده، در قالب مساله‌ای واقعی اجرا شد. از آنجا که مدل حاضر یکی از جدیدترین رویکردها برای مساله‌ی انتخاب تامین کننده، به عنوان مساله‌ی تصمیم‌گیری چند معیاره تلقی می‌شود، پیشنهاد می‌گردد این روش برای دیگر حوزه‌های زنجیره‌ی تامین مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- [1] آذر، ع، موسوی، ع، (۱۳۹۳). طراحی مدل احتمالی و استوار یکپارچه سه مرحله‌ای برای انتخاب تامین کننده با رویکرد عدم قطعیت. مجله تحقیق در عملیات در کاربردهای آن، ۴۰ (۱)، ۱۸-۱.
- [2] Shemshadi, A., Shirazi, H., Toreihi, M., Tarokh, M. J., (2011). A fuzzy VIKOR for supplier selection based on entropy measure for objective weighting. *Expert Systems with Applications*, 38: 12160-12167.
- [3] Dulmin, R., Mininno, V., (2003). Supplier selection using a multi-criteria decision aid method. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 9: 177-187.
- [4] Amid, A., Ghodsypour, S. H., O'Brien, C., (2006). A fuzzy multi-objective linear model for supplier selection in a supply chain. *International Journal of Production Economics*, 104: 394-407.
- [5] Xia, W., Wu, Z., (2007). Supplier selection with multiple criteria in volume discount environments. *Omega the International Journal of Management Science*, 35: 494-504.
- [6] Ho, W., Xu, X., Dey, P. K., (2010). Multi- criteria Decision making approaches for supplier evaluation and selection: A literature review. *European Journal of Operational Research*, 202: 16-24.
- [7] De Boer, L., Labro, E., Morlacchi, P., (2001). A review of methods supporting supplier selection. *European Journal of Purchasing and Supply Management*, 7: 75-89.
- [8] Choy, K.L., Lee, W.B., Lo, V., (2003). Design of a case based intelligent supplier relationship management system- the integration of supplier rating system and product coding system. *Expert Systems with Applications*, 25: 87-100.
- [9] Talluri, S., (2002). A buyer-seller game model for selection and negotiation of purchasing bids. *European Journal of Operational Research*, 143: 171-180.
- [10] Tam, M. C. Y., Tummala, V. M. R., (2001). An application of AHP in vendor selection of telecommunications systems. *Omega*, 29: 171-182.
- [11] Roodhooft, F., Konings, J., (1997). Vendor selection and evaluation an activity based costing approach. *European Journal of Operational Research*, 96: 97-102.
- [12] Zhu, J., (2004). A buyer-seller game model for selection and negotiation of purchasing bids: extensions and new models. *European Journal of Operational Research*, 154: 150-156.
- [13] Lin, R. H., (2012). An integrated model for supplier selection under fuzzy situation. *International Journal of Production Economics*, 138: 55-61.
- [14] Erol, I., Ferrell, W., (2003). A methodology for selection problems with multiple conflicting objectives and both qualitative and quantitative criteria. *International Journal of Production Economics*, 86, 187-199.
- [15] Kumar, M., Vart, P., Shankar, R., (2006). A fuzzy programming approach for vendor selection problem in a supply chain. *International Journal of Production Economics*, 101: 273-285.
- [16] Amid, A., Ghodsypour, S. H., O'Brien, C., (2009). A weighted Additive fuzzy multi-objective model for supplier selection problem under price breaks in a supply chain. *International Journal of Production Economics*, 121: 323-332.

- [17] Amid, A., Ghodsypour, S. H., O'Brien, C., (2011). A weighted max-min model for fuzzy multi-objective supplier selection in a supply chain. *International Journal of Production Economics*, 131: 139-145.
- [18] Ozkok, B. A., Tiryaki, F., (2011). A compensatory fuzzy approach to multi-objective linear supplier selection problem with multiple-item. *Expert Systems with Applications*, 38: 11363-11368.
- [19] Wu, D. F., Zhang, Y., Wu, D., Olson, D. L., (2010). Fuzzy multi-objective programming for supplier selection and risk modeling: A possibility approach. *European Journal of Operational Research*, 200: 774-787.
- [20] Yücel, A., Güneri, A. F., (2011). A weighted additive fuzzy programming approach for multi-criteria supplier selection. *Expert Systems with Applications*, 38: 6281-6286.
- [21] Arikan, F., (2013). A fuzzy solution approach for multi objective supplier selection. *Expert Systems with Applications*, 40: 947-952.
- [22] Lin, R. H., (2009). An integrated FANP-MOLP for supplier evaluation and order allocation. *Applied Mathematical Modelling*, 33: 2730-2736.
- [23] Mikhailov, L., (2002). Fuzzy analytical approach to partnership selection in formation of virtual enterprise. *Omega*, 30: 393-401.
- [24] Wang, T. C., Chen, Y. H., (2007). Applying consistent fuzzy preference relations to partnership selection. *Omega*, 35: 384-388.
- [25] Mikhailov, L., (2003). Deriving priorities from fuzzy pairwise comparison judgments. *Fuzzy Set and Systems*, 134: 365-385.
- [26] Mikhailov, L., (2000). A fuzzy programming method for deriving priorities in analytic hierarchy process. *Journal of Operational Research Society*, 51: 341- 349.
- [27] Rezaei, J., Ortt, R., Scholten, V., (2013). An improved fuzzy preference programming to evaluate entrepreneurship orientation. *Applied Soft Computing*, 13: 2749–2758.
- [28] Wang, Y. M., Chin, K. S., (2011). Fuzzy analytical hierarchy process: A logarithmic fuzzy preference programming methodology. *International Journal of Approximate Reasoning*, 52: 541-553.
- [29] Shaw, K., Shankar, R., Yadav, S. S., Thakur, L. S., (2012). Supplier selection using fuzzy AHP and fuzzy multi-objective linear programming for developing low carbon supply chain. *Expert Systems with Applications*, 39: 8182-8192.
- [30] Zadeh, L. A., (1965). Information and control. *Fuzzy Sets*, 8: 338-353.
- [31] Yu, C. S., (2002). A GP-AHP method for solving group decision-making fuzzy AHP problems. *Computer and Operations Researches*, 29: 1969-2001.
- [32] Sakawa, M., Yano, H., Yumine, T., (1987). An interactive fuzzy satisficing method for multi-objective linear programming problems and its application. *IEEE Transactions on SCM*, 17: 654-661.
- [33] Tiwari, R. N., Dharmar, S., Rao, J. R., (1987). Fuzzy goal programming – an additive model. *Fuzzy Sets and Systems*, 24: 27-34.
- [34] Narsimhan, R., (1980). Goal programming procedure in fuzzy environment. *Decision Sciences*. 11: 246-325.
- [35] Chen, L. H., Tsai, F. C., (2001). Fuzzy goal programming with different importance and priorities. *European Journal of Operational Research*, 133: 548-556.
- [36] Aköz, O., Petrovic, D., (2007). A fuzzy goal programming method with imprecise goal hierarchy. *European Journal of Operational Research*. 1819: 1427-1433.
- [37] Li, S., Hu, C., (2009). Satisfying optimization method based on goal programing for fuzzy multiple objective optimization problem. *European Journal of Operational Research*, 197: 657-684.